

ПИТАННЯ ЗАГАЛЬНОЇ ТА КОМУНІКАТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ

<http://dx.doi.org/10.18524/2307-4558.2018.29.139372>

УДК 811.161.2'271.12:616.31

ЛЕЩЕНКО Тетяна Олександрівна,

кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри українознавства та гуманітарної підготовки ВДНЗУ «Українська медична стоматологічна академія»; вул. Шевченка, 23, м. Полтава, 36011, Україна;
e-mail: tetyana.57@ukr.net; ORCID ID: 0000-0003-4682-3734

ЖОВНІР Марина Миколаївна,

кандидат філологічних наук, викладач кафедри українознавства та гуманітарної підготовки, ВДНЗУ «Українська медична стоматологічна академія»; вул. Шевченка, 23, м. Полтава, 36011, Україна; e-mail: m.zhownir@gmail.com; ORCID ID: 0000-0001-8498-9802

НАГАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВНОРМОВАНОСТІ ТЕРМІНОЛОГІЧНОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ СТОМАТОЛОГІЧНОЇ ГАЛУЗІ

Анотація. *Мета* статті — висвітлення особливостей функціонування наукового стилю в мові стоматології, аналіз найпоширеніших помилок застосування термінологічного інструментарію стоматологічної галузі. **Матеріал дослідження** — добірка різноманітних наукових текстів, передовсім статей, підручників, посібників, словників, присвячених актуальним стоматологічним проблемам. Для досягнення окресленої мети використано загальнопрактикові (індукція, дедукція, аналіз, синтез, спостереження, зіставлення, узагальнення) та власне лінгвістичні **методи і прийоми** (дефініційно-компонентний, лексико-семантичний, контекстуальний, лінгвостилістичний та ін.). У праці акцентовано на важливості коректної й унормованої інтерпретації дослідником наукових фактів, найновіших теорій та гіпотез. **Висновки.** Проінтерпретовано специфіку нормативного і ненормативного слововживання в сучасному писемному науковому мовленні, зокрема проаналізовано функціонування росіянізмів, кальків з російської мови, недоречних українськомовних еквівалентів стоматологічних термінів. Okremо розглянуто складні випадки використання іменників чоловічого роду 2 відміни Р. в., специфіку написання термінів-прикладок тощо.

Ключові слова: науковий стиль, науковий текст, термін, унормованість медичних термінів, стоматологічні терміни.

Постановка проблеми. Попри поширеність думки про пріоритет змісту наукового тексту над його мовним оформленням, не викликають щонайменших сумнівів міркування про важливість коректності й унормованості мової інтерпретації дослідником наукових фактів. «Коли вченій наполегливо опановує виражальні можливості мови, а потім уміло послуговується ними, він, по суті, виконує роботу не менш важливу ніж осмислення праць попередників, висунення гіпотез, пошук фактів, розбудова й доведення теорій тощо», — слушно зауважує П. О. Селігей [2, с. 18]. Не лише фактологічна точність і скрупульозність науковця свідчать про його високий професіоналізм та фахову компетенцію. Ми переконані, що рівень опанування мовних навичок значною мірою впливає на адекватність сприймання інформації загалом і популяризацію вченими своїх наукових ідей, тлумачень і теорій.

Натомість відсутність мової вправності та доцільного використання багатого ресурсу сучасної української літературної мови, передовсім лексико-граматичного і стилістичного, не лише зумовлює змістові оргіхи й недоречності в науковій мові, а й часто призводить до безсистемного й алогічного наукового викладу фактів. Прикметно, що цей процес стихійний, бо не вбезпечили себе від нього ні дослідники-початківці, які тільки торують стезу в науку, ні авторитетні теоретики і практики різних галузей знань.

Фахова мова стоматології не відмежована від загального уніфікованого наукового ареалу і вкрай швидко відгукується на будь-які позалінгвальні зміни, демонструючи спроможність адаптуватися до мінливих потреб сучасності. Стрімкий науково-технічний, безупинний інформаційний розвиток, по-всякчасне впровадження новітніх технологій у стоматологічну галузь, стихійна інтернаціоналізація спілкування в лікарському середовищі, з одного боку, ускладнюють процес упорядкування системи нових термінів, а з іншого — спонукають лінгвістів до ґрунтовного вивчення, стандартизації та подальшої кодифікації вже сформованої термінолексики.

Крім цього, вкрай гострою бачиться проблема формування й удосконалення дослідниками свого індивідуального наукового стилю. Дошукуючись причин появи, особливостей діагностики, дієвих алгоритмів лікування і профілактики певної хвороби, стоматологи зазвичай забувають про потребу втілення своїх ідей в адекватні мовні форми. Недотримання базових лексичних, морфологічних, син-

таксичних, фразеологічних чи стилістичних норм літературної мови призводить до низького рівня мовної культури наукових праць загалом та прискорює стихійний процес утвердження наукоподібності стоматологічних студій. У сприянні формуванню в стоматологів стилістичної компетенції у володінні науковою мовою й пізнанні особливостей функціонування наукового стилю в мові стоматології — беззаперечна актуальність цієї статті.

Зв'язок проблеми з попередніми дослідженнями. Різноаспектне студіювання мови в медицині (Я. Ю. Вакалюк, Л. Г. Василенко, С. П. Гриценко, С. Ю. Дев'ятко, Г. О. Золотухін, Т. О. Лещенко, Н. П. Литвиненко, Л. Г. Лісовий, Н. В. Мисник, Л. А. Пиріг, Г. В. Навчук, О. Б. Петрова, І. В. Семенко, Л. О. Симоненко, А. В. Ткач, І. Є. Томка, В. Г. Юфіменко та ін.) засвідчило, що філологи свідомо дбають про в нормованість термінологічного апарату, який обслуговує інститут охорони здоров'я, а також переймаються гострою проблемою підготовки висококваліфікованих медичних кадрів, для яких опанування фахової мови — це запорука успіху й визнання в науковій сфері.

Постановка дослідницьких завдань. Мета статті полягає в аналізі найпоширеніших помилок застосування термінологічного інструментарію стоматологічної галузі. Згідно з поставленою метою визначені завдання дослідження: 1) обґрунтувати потребу вiformовування термінологічної компетенції в науковців; 2) дослідити і проінтерпретувати оргіхи в науковому стоматологічному лексиконі. Джерелом фактичного матеріалу слугує добірка різноманітних наукових текстів зі стоматології.

Практична цінність результатів дослідження пов'язана з тим, що вони сприятимуть удосконаленню наукових текстів, присвячених актуальним стоматологічним проблемам. Акцент на типових помилках, які допускають стоматологи, намагаючись якнайточніше подати результати своїх дослідницьких пошуків, а також аналіз нормативного й ненормативного в сучасному писемному науковому мовленні не лише убеpezпечать авторів від необґрутованого та недоцільного використання багатьох лексичних, граматичних і стилістичних ресурсів сучасної української мови, а й викличуть бажання навчитися втілювати думки відповідно до узвичаєних мовних норм і вимог наукового стилю.

Виклад основного матеріалу. Першочерговий крок на шляху до подолання мовної недолугості — оволодіння нормами української мови. Утім, укотре підкреслимо брак мовної культури наукових праць стоматологів. На жаль, різноманітні форми наукового тексту — доповіді, лекції, статті, монографії, посібники, довідники та ін., авторами яких нерідко є визнані й поціновані науковими колами знавці того чи того напряму в галузі стоматології, не можна вважати взірцями нормативності, стилістичної довершеності й термінологічної визначеності. Звісно, жодна система не досягає досконалості відразу, але прагнути її треба.

Найперше потрібно навчитися обирати з-поміж широкого спектра виражальних засобів ті, що не лише оприлюдніть наукові здобутки дослідника, а й забезпечать логічність, точність і коректність викладу фактажу. Звісно, суттєво ускладнює цей процес позалінгвальна дійсність. Відомо, що внаслідок тісних міжмовних контактів, зокрема взаємовпливу української та російської мов, відбуваються помітні зміни в обох мовних системах: порушуються лексичні, стилістичні, правописні норми, елементи російської мови закріплюються й активно функціонують у лексиці української мови, недоречні еквіваленти й нелогічні інтерпретації наукових понять зумовлюють низку помилок і неточностей у наукових текстах.

Зазначимо, що автори досліджень нехтують узуальними мовними нормами перекладу й донині повсякчас уживають кальки з російської мови, лише в поодиноких випадках їм удається їх уникати. Тож наукові тексти переобтяжені мовними одиницями, невмотивованими нормами перекладу: «*В ортопедичній стоматології застосовується для очищення золота від лігатурних домішок і виготовлення розчину відбілу для нержавіючої сталі, а також для розчинення золота в царській горілці (суміш складається з об'єму HNO і трьох об'ємів HCL)*» (Нідзельський, с. 11), «*Аналогичне утворення на нижній щелепі називається альвеолярною частиною і рідше — альвеолярним краєм*» (Нідзельський, с. 17).

Необхідно ретельно й виважено добирати доречні українські відповідники науковим поняттям: *приступ — напад, утворення — утворів, відбіл — вибілювач, відпал — відпаливання, відбілювання — вибілювання, плавлення — плавлення, шорхуватість — шорсткість, вздутий — здутий* та ін.

Натрапляємо на слова, фрази, навіть речення, значення яких постійно плутають, тож уживають їх неправильно. Причина цьому — нашарування семантики слів різних мов, а результат — поява росіянізмів, які повсякчас актуалізуються в загальнонауковому дискурсі, зокрема й стоматологічному: *виключення — виняток, ведучий — провідний, обумовлений — зумовлений, включати — охоплювати, містити у своєму складі, складатися з..., виясняти — з'ясовувати, заключатися — полягати, співпадати — збігатися, являти собою — бути, на рахунок — щодо, той чи інший — той чи той, у більшості випадків — здебільшого, на огляді — при огляді — під час огляду, виключча роль — виняткова роль* та ін.

Прагнення назвати і максимально точно окреслити кожне конкретне явище чи предмет, що має стосунок до стоматології, не завжди допомагає уникати помилок, неточностей, а головне — рідко внеможливлює появу різних тлумачень понять, хаотичність терміновживання та плутанину в межах лексики стоматології. Тому непоодинокі випадки оприявлення невластивих словам смислів. Так, у проаналізованих текстах опозити *вірний — невірний* повсякчас уживаються в таких значеннях

«який заслуговує довір'я; постійний у своїх поглядах і почуттях; відданий» [9, т. I, с. 680], «який викликає сумнів, недовір'я; обманливий, ненадійний» [9, т. V, с. 266]: «Поставте *вірний діагноз*» (4), «Але подібний *розврахунок невірний*, так як волокна м'язів не паралельні, а їх рівнодіюча сила буде визначатися за законом паралелограма і відповідно буде меншою» (Нідзельський, с. 6). Натомість варто вживати атрибутиви *правильний* — *неправильний*.

Фіксуємо в наукових текстах й інші недоречності. У лексикографічних джерелах подано традиційне значення лексеми *зобов'язаний* — «який повинен виконувати певні обов'язки; який одержав, досяг чогось завдяки кому-, чому-небудь» [9, т. III с. 647]. Утім, радимо уникати цього слова, вжитого в прямому значенні: «Це ще раз свідчить про те, що ріст щелеп (у цьому випадку при адентії) генетично детермінований, а виникнення альвеолярних дуг *зобов'язане* процесу прорізування зубів» (Дорошенко, с. 44). У синонімічному словнику представлено парадигму дієприкметників (*зумовлений*, *спричинений*, *викликаний*, *породжений*), послуговування якими, на нашу думку, дасть змогу позбутися небажаних конотацій, двозначності та запобігти викривленню висловленого загалом.

Замість прислівника звичайно радимо обирати питомий для української мови — зазвичай: «*Звичайно виділяють слизову оболонку губи (з червоного облямівкою)*, щоки, ясен, твердого та м'якого піднебіння, язика, дна порожнини рота» (Данилевський, с. 14).

Використання лексеми *сторона* (синонім до іменників *місцевість*, *область*, *район*, *край*, *батьківщина*, *вітчизна*) замість *бік* — це порушення норми: «Для формування вестибулярної та оральної поверхні для жувальних зубів (премолярів) у кільці на двох протилежніх *сторонах* вирізають трикутник відповідно розташуванню витукlostі (екватора)» (Нідзельський, с. 162).

Спорадично вживане дослідниками у ряді випадків («У зв'язку з цим у стоматології, наприклад, матеріали ізоляційні повинні бути інертними, ізолювати вологу, у ряді випадків мати товщину плівки не більше 0,005 мм, витримувати зусилля пресування та умови полімеризації, не фарбувати їх не змінювати колір ізольованих середовищ, легко видалятися з їх поверхні») (Нідзельський, с. 194) доцільно вилучити зі свого наукового лексикону, натомість варто послуговуватися словами *декілька*, *кілька*, *багато*, *немало*, *чимало* та ін.

Перелік зафіксованих оргіків слововживитку в стоматологічному дискурсі неважко продовжити. Приміром, спостереження показали, що в авторів наукових текстів виникають труднощі з уживанням і тлумаченням слів *утиск* і *притиск*. *Утиск* — це «насильне, несправедливе обмежування чи іх-небудь прав та дій» [9, т. VIII, с. 61], а *притиск* — «дія за значенням притиснути, притискати, і притискувати» [9, т. XI, с. 581]. Текстові фрагменти пересвідчують у сплутуванні семантики цих понять: «*Причини: оклюзійні порушення в результаті деформації зубних рядів, глибокого прикусу; утиск суглобового диска при дисфункції латеральних крилоподібних м'язів, остеоартрозах і анкілозах суглоба, контрактурах, рубцевих змінах шкіри та слизової оболонки після травми, опіків*» (Нідзельський, с. 49).

Окремо зауважимо про переклад українською мовою російського іменника *цепление*, який часто вживають стоматологи-ортопеди: «Протравливание приводит к образованию в эмали пор, в которые затекает неотверженный полимерный материал с образованием после полимеризации так называемых тяжей, обеспечивающих механическое *цепление* герметика с эмалью зуба» (Трезубов, с. 41). Підкреслимо, що правильний відповідник до вказаного слова — *зчеплення* — «дія за значенням зчепити і стан за знач. зчепитися» [9, т. III, с. 737]. Водночас у текстах фіксуємо не-нормативний варіант перекладу — *щеплення*: «Зв'язок металу і кераміки реалізується за рахунок сил Ван дер Ваальса (сили взаємодії молекулярних електричних диполів), механічного *щеплення*, обумовленого геометрією поверхонь, сил стиснення, що виникають при спіканні фарфору з металом, хімічного зв'язку оксидів кераміки та металу» (Нідзельський, с. 54). Лексема *щеплення* кодифікована зі значенням «дія за значенням зчепити» [9, т. XI, с. 581], тобто ввести в організм який-небудь препарат шляхом уколу.

«За нашими спостереженнями, найбільші труднощі в користуванні термінами з ортопедичної стоматології викликає родовий відмінок однини іменників чоловічого роду 2 відміни, що загалом характерно і для користувачів українською мовою в цілому», — переконана дослідниця Т. О. Лещенко [6, с. 143]. І з цими міркуваннями, безперечно, важко не погодитися, адже відсутність уніфікованого алгоритму вживання закінчень родового відмінка (—а чи —у), зокрема й для вузькоспеціальних стоматологічних термінів, а також наявність значної кількості уточнень, винятків із загальних правил зумовлюють систематичний ненормативний терміновживиток. Якнайшвидше заповнення вказаної теоретико-методологічної лакуни, на наш погляд, сприятиме також упорядкуванню лексики стоматології.

Щодо проаналізованих зразків наукових текстів, то слід указати на численні випадки вживання розглядуваних термінів — іменників чоловічого роду 2 відміні Р. в., які суперечать панівним правописним нормам: «Хворий 49 років скаржиться на рухомість 24, 26, 27; виділення гноя з комірки видаленого 25», «Хворий 46 років, скаржиться на рухомість 14, 16, 17 зубів, виділення гною з лунки видаленого 15 зубу», «Чоловік 28 років звернувся до ЧЛВ і йому був поставлений діагноз: перелом альвеолярного відростку верхньої щелепи у фронтальному віddilі» (5).

У наукових і навчально-методичних працях будь-що потрібно використовувати правильні закінчення (—а, —у), особливо, якщо терміновживиток регламентовано правописом: *орган* (анatomіч-

ний утвір), рота, язика, зуба, зародка, моляра, премоляра, кореня, екзостоза, гребеня, каркаса, синуса, стержня, протеза, вініра, зліпка, обтуратора, страза, абатмента, штифта, гвинта, ретейнера, бампера, лазера, зонда, болта, бора, пінцета, скалера, кюрета, шпателя, пінцета, йоржа; карбесу, гною, нальоту, ексудату, абсцесу, флюсу, набряку, епулісу, стоматиту, гінгівіту, глоситу, пульпіту, періодонтиту, кальцинову, бруксизму, тризму, дентину, цементу, силанту, лінолеуму, гіпсу, воску, композиту, мінералу, тонусу, каналу, прикусу, фтору, синус-ліфтингу, депофорезу, куретажу, імпульсу та ін.

Подеколи правильну флексію (*-a* чи *-y*) визначає семантика слова: *карбункула* (гнійне запалення глибоких шарів шкіри й підшкірної клітковини; скучення на невеличкій ділянці шкіри кількох фурункулів) — *куrbunkulu* (коштовний камінь — червоний гранат), *орган* (анatomічний утвір) — *органу* (установа; друковане видання; засіб), *апарата* (прилад, пристрій для виконання якої-небудь роботи) — *апарату* (установа або сукупність установ, що обслуговують яку-небудь ділянку державного управління чи господарства; сукупність органів, які виконують певні функції в організмі), *каменю* (тверда гірська порода у вигляді суцільної маси або окремих шматків, що не кується й не розчиняється у воді) — *каменя* (коштовний мінерал; хвороба) та ін.

Пильної уваги потребують терміни, які в російській мові мають подвоєння приголосних, а в українській ці приголосні не подвоюються: *абсцес* — *абсцес*, *глосит* — *глосит*, *глосопироз* — *глосопіроз*, *дезоклюзія* — *дезоклюзія*, *ексудат* — *ексудат*, *целулойд* — *целулойд*, *гутаперча* — *гутаперча*, *флос* — *флос*, *кламмер* — *кламер*, *коффердам* — *коффердам*, *окклузія* — *оклюзія*, *осальний* (костний) — *осальний*, *максиллярний* — *максиллярний*, *рецессія* — *рецесія*, *корекція* (зуба, протеза) — *корекція*, *макроглоссія* — *макроглосія* та ін.

Плеоназм — це «сполучення близьких за значенням слів, з яких одне або кілька логічно зайві» [9, т. VI, с. 576]. Зауважимо, що проаналізовані фрагменти текстів не позбавлені й певних надлишковостей: «*Первинна (вроджена) адентія зустрічається дуже рідко, найчастіше будучи частиною синдрому ангідротичної ектодермальної 10 дисплазії*» (Нідзельський, с. 9).

Повсякчасна актуалізація лексем на позначення понять, пов'язаних із найсучаснішими стоматологічними технологіями й передовими інноваціями у сфері профілактики й лікування зубів та ротової порожнини, з одного боку, свідчить про невпинний розвиток як стоматології, так і галузевої термінолексики, а з іншого — переконує в появі чималих складнощів, зумовлених потребою максимально точно й коректно подати словесні рефлекси наукових здобутків. Так, у мові сучасних стоматологів поширеніший термін *хендібластер*, що вживается для номінації пристрою, який видає наліт за допомогою абразивного порошку. Щоправда, в написанні цього терміна науковці не такі суголосні, як у його потрактуванні, тому в наукових текстах натрапляємо на варіацію *хендібластер* — *хендібластер*: «*Мета роботи — дослідити клінічну ефективність застосування гліцину під час професійної гігієни порожнини рота за допомогою хендібластера*» (Голод, с. 46), «*В основній групі для очищення емалі зубів застосовували хендібластери (рис. 1.) Air-Flow (EMS), в контрольній — низькочастотні пневматичні склери Sonic Air (KaVo)*» (Дудік, с. 92). Нагадуємо, що вмотивованим нормами українського правопису, а не свавільним перекладом з англійської мови, є варіант *хендібластер* (після приголосних *d*, *t*, *z*, *s*, *ç*, *ж* (дж), *ч*, *ш*, *r* перед наступним приголосним уживается *I*). За цим правилом також пишеться інші ключові стоматологічні терміни: *цистоектомія*, *дистонія*, *глосит*, *синус*, *синусит*, *динтимет*, *дизостоз*, *дистальний* (горб, край), *дифузія*, *дистрофія* тощо. Важливо, що після *b*, *n*, *v*, *m*, *f*, *g*, *k*, *x*, *l*, *h* правильно вживати *I*: *гінгівіт*, *гіпертрофія*, *гіперплазія*, *гінгівопластика*, *гіперестезія*, *лігатура*, *лімфаденіт*, *ліпома*, *мікоз*, *пульпіт* та ін.

Окремо зауважимо про написання термінів-прикладок, які здебільшого вживаются для позначення понять, явищ і процесів, пов'язаних із найсучаснішими стоматологічними технологіями. Появу нових термінолексем пояснюють тенденцією до екстрадінгвального маркірування наукового словника. Стрімкий розвиток стоматологічної галузі, без перебільшення, зумовлює активізацію наукової термінотворчості та поповнення стоматологічного інструментарію новотворами, зокрема й конструкціями прикладкового типу, які за правописними нормами потрібно писати через дефіс: *брекет-система*, *інсеркт-імплантація*, *фінгер-плагер*, *фінгер-спідер*, *фінір-бор*, *імедіат-протез*, *сендвич-протез*, *пломба-вкладка* (оверей, інлей), *синус-ліфтинг* та ін. Попри таку точність і чіткість регламентацію написання, у проаналізованих наукових текстах фіксуємо помилки: «*Синусліфт (синусліфтинг, субантральна аугментація, sinus floor elevation procedure, subantal option) — хірургічна процедура з метою підняття дна верхньощелепної пазухи, заповнення утвореного простору кістковопластичним матеріалом і наступною імплантацією; може бути одно- та двохетапним, закритим або відкритим*» (Нідзельський, с. 299).

Висновки. Висловлені в статті зауважі і рекомендації дають ваговиті аргументи на користь грамотності, цілісності, системності та стилістичної довершеності наукового тексту, написаного стоматологом. Цілком очевидно, що стоматологічна терміносистема потребує нагального грунтования аналізу, і тут дослідників чекає велика робота. Українською, щоб сучасні й майбутні вчені-філологи, а також фахівці стоматологічної галузі спрямували свій науковий вектор в український культурний і мовний простір, управно послуговувалися вже сформованим терміноапаратом та сприяли

його впорядкуванню, адже правильне й обґрунтоване вживання фахових термінів — мало не щоденний обов'язок кваліфікованого спеціаліста. При цьому його наукова метамова має бути взірцем унормованості й мовної досконалості.

Щодо гармонії й дисгармонії змісту і форми наукових текстів, про які йдеться в цій статті, то вони мають зазнати суттевого орфографічного і пунктуаційного, граматичного та стилістичного корегування.

Literatura

1. Голод Л. В., Принда М. Ю., Руда І. В. Оцінка ефективності застосування гліцину під час професійної гігієни порожнини рота за допомогою порошковоструменевих апаратів (хендібластерів) // Медицина транспорту України. — К., 2015. — № 1. — С. 46–50.
2. Данилевський М. Ф., Борисенко А. В., Політун А. М. та ін. Терапевтична стоматологія : підручник : у 4 т. — К. : Здоров'я, 2004.
3. Дорошенко С. І., Бабаскін Ю. І. Диференційована діагностика клінічних форм адентії, тобто вродженої відсутності зачатків зубів, та її основні діагностичні критерії // Український стоматологічний альманах. — Полтава, 2012. — № 2 (1). — С. 40–47.
4. Дудік О. П., Чугу Т. В., Рута І. В. Герметизація фісур у дітей молодшого шкільного віку м. Вінниці та ефективність застосування повітряно-абразивного очищення емалі перед її проведенням // Вісник Вінницького національного медичного університету. — Вінниця, 2016. — Т. 20. — № 1. — С. 91–94.
5. Крок тестування онлайн [Електронний ресурс]. — URL : <https://www.med-test.in.ua/uk/statistics/show/test/86650>. — Дата звернення : 25.03.2018. — Назва з екрана.
6. Лещенко Т. О., Шарбенко Т. В., Юфіменко В. Г. Актуальні питання в нормованості терміносистеми ортопедичної стоматології у формуванні професійних компетенцій на післядипломному етапі освіти // Актуальні питання лінгвістики, професійної лінгводидактики, психології і педагогіки вищої школи : збірник статей II Всеукраїнської наук.-практ. конф. з міжнародною участю (м. Полтава, 8–9 червня 2017 р.). — Полтава : Вид-во «Астрай», 2017. — С. 139–144.
7. Нідзельський М. Я., Писаренко О. А., Соколовська В. М., Ясногорська С. С. Тлумачний термінологічний довідник із ортопедичної стоматології. — Полтава : СПДФО Гаража М. Ф., 2015. — 361 с.
8. Селігей П. О. Науковець і його мова // Українська мова. — К., 2012. — № 4. — С. 18–28.
9. Словник української мови : в 11 т. — К. : Наукова думка, 1970–1980.
10. Трезубов В. Н., Арутюнов С. Д., Мишинев Й. М. Клиническая стоматология : учебник — М. : Практическая медицина, 2015. — 788 с.

References

1. Golod, L. V., Prynda, M. Yu., Ruda, I. V. (2015), «Assessment of the effectiveness of the use of glycine during professional oral hygiene with powder thrombotic devices (hodiblasters)», *Medicine of Ukrainian transport : scientific and practical journal* [Otsinka efektyvnosti zastosuvannia hlitsynu pid chas profesijnoi hihieny porozhnyny rota za dopomoju poroshkovo-strumenevykh apparativ (khendyblasteriv)], *Medytsyna transportu Ukrayny : naukovo-praktychnyy zhurnal*, Kyiv, vol. 1, pp. 46–50.
2. Danilevsky, M. F. (2014), *Therapeutic dentistry* [Terapevtychna stomatolohija], Zdorovia, Kyiv, 400 p.
3. Doroshenko, S. I., Babaskin, Yu. I. (2012), «Differentiated diagnosis of clinical forms of edentia, that is, congenital absence of rudiments of teeth, and its main diagnostic criteria» , *Ukrainian Dental Almanac* [«Diferentsijovana diagnostyka klinichnykh form adenitii, tosto vrodzhenoi vidsutnosti zachatkiv Zubiv, ta jii osnovni diahnostychni kryterii»], *Ukrains'kyj stomatolohichnyj almanakh*, Poltava, vol. 2 (1), pp. 40–47.
4. Dudik, O. P., Chuhu, T. V., Ruta, I. V. (2016), «Sealing of fissures in children of junior school age in Vinnitsa and efficiency of application of air-abrasive cleaning of enamel before its execution», *Bulletin of the Vinnytsia National Medical University* [«Hermetyzatsija fisur u ditej molodshoho shkilnoho viku m. Vinnytsi ta efektyvnist zastosuvannja povitrjano-abrazivnoho ochyschennja emali pered jii provedennjam»], *Visnyk Vinnytsi koho natsionalnoho medychnoho universytetu*, Vinnytsia, vol. 1, pp. 91–94.
5. Online testing step [Krok testuvannia online], available at : <https://www.med-test.in.ua/uk/statistics/show/test/86650>.
6. Leshchenko, T. O. (2017), «Topical issues of the regulation of the terminology of orthopedic dentistry in the formation of professional competences in the postgraduate educational stage», *Actual problems of literature, psychology and pedagogy of higher-educational school. Collected articles of the 2nd All-Ukrainian scientific and practical conference with international participation* [«Aktualni pytannia vnormovanosti terminosystemy ortopedychnoi stomatolohii u formuvanni profesiynykh kompetentsij na pisliadyplomnomu etapi osvity»], *Aktualni pytannia linhvistyky, profesijnoi linhvodydaktyky, psykholohii i pedahohiky vyshchoi shkoly : zbirnyk statei II Vseukrainskoi nauk.-prakt. konf. z mizhnarodnoju uchastiu (m. Poltava, 8–9 chervnia 2017 r.)*, Astraia, Poltava, pp. 139–144.
7. Nidzel's'ky, M. Y. (2015), Pysarenko, O. A., Sokolovs'ka, V. M., Jasnogors'ka, S. S. *Explanatory terminological guide for orthopedic stomatology* [Tlumachnyj terminolohichnyj dovidnyk iz ortopedychnoi stomatolohii], SPDFO Harazha M. F., Poltava, 361 p.
8. Selighei, P. O. (2012), «Scientist and his speech», *The Ukrainian language* [«Naukovets' i yoho mova»], *Ukrains'ka mova*, Kyiv, vol. 4, pp. 18–28.
9. *Dictionary of the Ukrainian language : in 11 vol. (1970–1980)*, [Slovnyk ukrains'koi movy : v 11 t.], Naukova dumka, Kyiv.
10. Trezubov, V. N. (2015), *Clinical dentistry* [Klynycheskaja stomatologija], Prakticheskaja meditsina, Moscow, 788 p.

ЛЕЩЕНКО Татьяна Александровна,
кандидат филологических наук, заведующий кафедрой украиноведения и гуманитарной подготовки ВГУЗУ
«Украинская медицинская стоматологическая академия»; ул. Шевченко, 23, г. Полтава, 36011, Украина;
e-mail: tetyana.57@ukr.net; ORCID ID: 0000-0003-4682-3734

ЖОВНИР Марина Николаевна,
кандидат филологических наук, преподаватель кафедры украиноведения и гуманитарной подготовки ВГУЗУ
«Украинская медицинская стоматологическая академия»; ул. Шевченко, 23, г. Полтава, 36011, Украина;
e-mail: m.zhownir@gmail.com; ORCID ID: 0000-0001-8498-9802

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ НОРМИРОВАНИЯ ТЕРМИНОЛОГИЧЕСКОГО ИНСТРУМЕНТАРИЯ СТОМАТОЛОГИЧЕСКОЙ ОТРАСЛИ

Аннотация. Цель статьи — освещение особенностей функционирования научного стиля в языке стоматологии, анализ распространённых ошибок применения терминологического инструментария стоматологической отрасли. Материалом исследования послужила подборка разножанровых научных текстов (статей, учебников, пособий, словарей), посвящённых актуальным стоматологическим проблемам. В работе использованы общенаучные (индукция, дедукция, анализ, синтез, наблюдение, сопоставление, обобщение) и собственно лингвистические методы и приёмы (деконструктивный, компонентный, лексико-семантический, контекстуальный, лингвостилистический и др.). Акцентируется внимание на значимости корректной и правильной интерпретации исследователем научных фактов, новейших теорий и гипотез. **Выводы.** В представленной работе дана интерпретация специфики нормативного и ненормативного словоупотребления в современной письменной научной речи, в частности, проанализированы особенности функционирования русизмов, калек с русского языка, неуместных украиноязычных эквивалентов стоматологических терминов. Отдельно рассмотрены сложные случаи использования существительных мужского рода 2 склонения в Р. п., особенности написания приложений и др.

Ключевые слова: научный стиль, научный текст, термин, нормирование медицинских терминов, термины стоматологии.

Tetyana O. LESHCHENKO,
Candidate (PhD) of Philological Sciences, Heard of the Department of Ukrainian Studies and Humanitarian Training HSEE of Ukraine «Ukrainian Medical Stomatological Academy»; 23 Shevchenko str., Poltava, 36011, Ukraine;
e-mail: tetyana.57@ukr.net; ORCID ID: 0000-0003-4682-3734

Maryna M. ZHOVNIR,
Candidate (PhD) of Philological Sciences, lecturer of the Department of Ukrainian Studies and Humanitarian Training HSEE of Ukraine «Ukrainian Medical Stomatological Academy»; 23 Shevchenko str., Poltava, 36011, Ukraine;
e-mail: m.zhownir@gmail.com; ORCID ID: 0000-0001-8498-9802

ACTUAL PROBLEMS OF THE RATIONING OF TERMINOLOGICAL INSTRUMENTS IN THE LANGUAGE OF DENTISTRY

Summary. The purpose of this paper is to find out and to describe the peculiarities of the functioning of the scientific style in the language of dentistry. The article deals with the analysis of common mistakes in scientific style in the context of the current dental industry in Ukraine. The material of the study is a selection of different scientific texts, articles, textbooks and dental dictionaries. The general scientific (induction, deduction, analysis, synthesis, observation, comparison, generalization) and linguistic methods and techniques (definitions, component, lexicosemantic, contextual, linguistic and other) were used in this scientific work. The importance of correct interpretation of scientific facts, modern theories and hypotheses is pointed out. It is also noted that the skilful usage of professional terms is a daily duty of every qualified specialist. **Conclusions.** The study of the textual material made it possible to show the difficulties of translation from Russian and to determine the usage of incorrect language equivalents of dental terms. In addition, an excessive using of Russian borrowings, incorrect lexical equivalents were outlined. In the current paper difficulties in using nouns (masculine, genitive case) were analyzed and explained.

Key words: scientific style, scientific text, the term, rationing of medical terms, dental terms.

Статтю отримано 20.04.2018 р.

<http://dx.doi.org/10.18524/2307-4558.2018.29.115847>

УДК 811.111'27'42:070.19(410)

МОЙСЕЄНКО Наталія Григорівна,

кандидат філологічних наук, доцент, кафедри граматики англійської мови, Одеський національний університет імені І. І. Мечникова; Французький бульвар, 24/26, м. Одеса, 65058, Україна; тел.: +38 093 4388839; +38 067 1087618; e-mail: natalymoiswx@gmail.com; ORCID ID: orcid.org/0000-0002-8465-5519

СІЗОВА Любов Володимирівна,

ст. викладач кафедри мовної та загальногуманітарної підготовки іноземців Навчально-наукового інституту міжнародної освіти Одеського національного університету імені І. І. Мечникова; пров. Маяковського, 7, м. Одеса, 65082, Україна; тел.: +38 067 1682265; e-mail: natalymoiswx@gmail.com; ORCID ID: orcid.org/0000-0002-4849-5044

СОЦІОЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПУБЛІКАЦІЙ БРИТАНСЬКОГО ЖУРНАЛУ «GRAZIA»

Анотація. *Об'єкт* нашого дослідження — шість випусків часопису «Grazia» за різні роки (25/08/2008, 10/11/2008, 7/2/2011, 14/3/2011, 16/10/2017, 4/9/2018). На нашу думку, аналіз добірки періодичних видань більш широкого часового діапазону дає змогу встановити постійні й тимчасові тенденції їх організації. **Предмет** цього дослідження — лінгвістичні особливості публікацій жіночого часопису «Grazia» та їхня соціальна зумовленість. **Мета** наукової розвідки — встановлення соціального стереотипу читацької аудиторії журналу «Grazia» на базі лінгвістичних досліджень його публікацій. **Методологічно** це соціолінгвістичне дослідження спирається на принципи когнітивно-дискурсивного підходу. Було також застосовано текстуальний аналіз. **Результатом** дослідження є визначення того, що Британський щотижневик «Grazia» поєднує риси таблоїда й ексклюзивного щомісячного видання. Його автори максимально наблизили лінгвальні особливості своїх публікацій до вимог типової представниці цільової аудиторії — молодої жінки 20–25 років. Завдяки цьому зменшується психогірна відстань між автором та читачами, стосунки між ними стають більш довірливими, посилюється вплив публікацій на цільову аудиторію. Результати цього дослідження можуть бути використані у **практиці** викладання англійської мови. **Висновки.** Жіночий часопис «Grazia», у фокусі якого є гламурний стиль життя сучасних світових зірок, новини зі сфери високої моди та інформація про найпривабливіші сучасні розваги та курорти, противстає буденності існування середньої британки саме такі цінності, підштовхуючи її до пошуку засобів оволодіння ними. Базовими рисами «героїн» публікацій цього журналу є незалежність, духовна сила, соціальна активність, гламурність.

Ключові слова: соціолінгвістика, соціальний стереотип, жіноче мовлення, концепт, концептор.

Постановка проблеми та зв'язок з попередніми дослідженнями. Сучасна лінгвістична наука характеризується опорою на когнітивно-дискурсивну парадигму у своїх дослідженнях, у фокус уваги лінгвістів попадає дискурс як ситуативно зумовлена мовленнєво-розумова діяльність людини [1–25]. Це викликає інтерес до вивчення лінгво-культурологічних, соціолінгвістичних особливостей медіадискурсу, особлива увага приділяється закономірностям зазначеного дискурсу, зумовленим гендерною адресацією [1–29]. У зв'язку з цим потрібно зазначити, що дуже важливим вважається аналіз дискурсів маніпулятивного характеру, спрямованих на регуляцію соціальної поведінки [2; 3; 4; 5; 7; 14].

Прийняті в суспільстві норми поведінки та оцінка тих чи інших явищ безпосередньо залежать від соціальних стереотипів певної спільноти. Гендерні стереотипи також належать до соціальних стереотипів. Потужним впливом на громадську думку стають сучасні засоби масової комунікації (ЗМК). Вони формують світоглядні стереотипи, проектирують моделі поведінки членів тієї чи іншої історичної, національної та релігійної спільноти, поширяють певні ціннісні орієнтири. Важливу роль у цьому процесі відіграють жіночі журнали [4; 5; 7; 8; 14; 15; 18].

За даними Г. Т. Крижанівської, на сьогодні у світі налічують сотні різноманітних жіночих видань. У свою чергу ринок Великобританії представлений часописами, які орієнтуються на різні вікові категорії читачок: починаючи від Barbie (5–10 років) та Miss (10–14 років) до The Lady, People's Friend (від 45-ти та старші). Okрім вікового розмежування, простежується також розмежування тематичне: журнали про здоров'я, стиль та моду, оформлення інтер'єру, догляд за дітьми тощо. Широкий спектр жіночих часописів орієнтується на загальні інтереси сучасної жінки [5, с. 82].

Особливі місце тут займають так звані «глянцеві» журнали. Вони вирізняються великим обсягом, високою якістю поліграфічного оформлення, насиченістю ілюстративним матеріалом, значним відсотком реклами та відносно високою ціною. На думку дослідниці, саме їм належать провідні позиції на ринку засобів масової інформації, про що свідчить не лише їх величезний наклад, але й глобальність: під однією її тією самою маркою-логотипом вони виходять у багатьох країнах світу. Деякі з них, зокрема Cosmopolitan, створили власний бренд [1, с. 14; 2, с. 12].

О. Кир'янова підкреслює, що саме жіночі видання у США ще на початку ХХ ст. першими у цій країні досягли мільйонних накладів і стали масовими [4, с. 90]. Вони й досі залишаються на цій пе-